

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Michalová

(obdobie 2007 – 2013)

1. Úvod

2. Ekonomické a sociálne východiská

- 2.1. Socio-ekonomická analýza
 - 2.1.1. Vymedzenie územia a základná charakteristika obce
 - 2.1.2. História obce
 - 2.1.3. Základné demografické údaje a prognózy
 - 2.1.4. Ekonomická charakteristika

- 2.1.5. Technická infraštruktúra
- 2.1.6. Sociálna infraštruktúra
- 2.1.7. Vzdelávanie, šport, kultúra
- 2.2. Analýza realizovaných opatrení
- 2.3. SWOT analýza
- 2.4. Kľúčové disparity a hlavné faktory rozvoja

3. Rozvojová stratégia

- 3.1. Vízia rozvoja obce Michalová
- 3.2. Výsledky ankety
- 3.3. Priority a zámery
- 3.4. Akčný plán

4. Finančná analýza a financovanie rozvojových projektov

- 4.1. Zdroje financovania
- 4.2. Analýza súčasného stavu hospodárenia
- 4.3. Financovanie rozvojových aktivít

5. Zabezpečenie realizácie

- 5.1. Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie
- 5.2. Monitorovanie a hodnotenie
- 5.3. Harmonogram realizácie

6. Záver

1. Úvod

Obec, ktorá dokáže aktivizovať svoje vlastné zdroje a nečaká na zásah štátu, si tým zvyšuje svoj adaptačný potenciál a teda aj svoj potenciál sociálno-ekonomického rozvoja.

Regionálna politika EÚ má za cieľ rovnovážny sociálny a ekonomický rozvoj regiónov a postupne znižovanie rozdielov medzi nimi, pričom samotná Únia umožňuje svojim členom získať finančné prostriedky na svoj ďalší rozvoj za podmienky, že žiadatelia o pridelenie finančných prostriedkov spĺňajú jeden zo základných princípov regionálnej politiky EÚ, a tým je princíp programovania. Programovanie rozvoja sa spája s vypracovaním plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je základným dokumentom, ktorým sa obec pri výkone svojej činnosti zabezpečuje rozvoj svojho územia a o potreby obyvateľov. Je to strednodobý programový dokument, ktorý bol spracovaný na základe zákona č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Pri spracovaní boli rešpektované zásady regionálnej politiky vlády Slovenskej republiky a princípy regionálnej politiky Európskej únie zakotvené najmä v nariadení Rady (ES) č. 1266/1999 (nariadenie o štrukturálnych fondoch).

Program je komplexným dokumentom, integrujúcim otázky rozvoja fyzických štruktúr so sociálnymi, ekonomickými a ďalšími aspektmi. Preto bude mať voči ostatným plánovacím dokumentom spracovaným na miestnej úrovni zastrešujúcu funkciu. Na rozdiel od územného plánu, ktorý rieši najmä otázky fyzického rozvoja územia (lokalizáciu zástavby a priestorové regulatívy pre stavebný rozvoj, funkčné využitie rozvojových plôch), program rozvoja sa podrobnejšie zaoberá otázkami ekonomického a sociálneho rozvoja, čím vo vzťahu k územnému plánu plní komplementárnu funkciu.

Aj napriek komplexnosti programu rozvoja nie je cieľom vyčerpávajúco obsiahnuť všetky problémy a nájsť na ne riešenie. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Michalová je v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v Národnom rozvojom pláne a s metodikou na vypracovanie príslušného PHSR pre obce.

Postup spracovania PHSR

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je účelovo spracovaný, najmä z hľadiska cieľov a priorít rozvoja SR a možností využívania fondov EÚ.

Postup spracovania PHSR je v súlade s Metodickou príručkou uverejnenou Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja, sekciou regionálnej politiky. Samotnú chronológiu prípravy a vypracovania možno popísať nasledovne:

1. Vypracovanie **socio-ekonomickej analýzy obce**, v ktorej boli identifikované tendencie súčasného socio-ekonomického vývoja obce. Analýza bola zameraná na oblasti: rozvojový potenciál, ľudské zdroje, ekonomika, občianska vybavenosť, vzdelávanie a kultúra a životné prostredie
 2. Vypracovanie **analýzy realizovaných opatrení**, v rámci ktorej sa zhodnotili doterajšie skúsenosti predstaviteľov obce s implementáciou programov a podporou regionálneho rozvoja.
 3. Vyhotovenie **SWOT analýzy**.
 4. **Určenie kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja**, vychádza z identifikácie hlavných problémov, ktoré PHSR rieši a určenia potenciálu pre toto riešenie.
 5. **Definovanie samotnej stratégie**. Tento bod priamo nadväzuje na SWOT analýzu s cieľom odstrániť, alebo zmierniť identifikované disparity pomocou využitia potenciálu reprezentovaného určenými faktormi rozvoja.
 6. Vymedzenie opatrení a aktivít. Vychádza zo strategickej vízie obce, výsledkov analýzy stratégie PHSR. V rámci aktivít ide o činnosti, ktoré budú v rámci vymedzených opatrení podporené. Opatrenia predstavujú súhrn aktivít pomáhajúcich realizovať priority.
 7. Definovanie merateľných ukazovateľov a **opis rozvojovej stratégie**.
 8. Zostavenie finančného plánu. Východiskom boli disponibilné finančné zdroje obce a vymedzené opatrenia a aktivity.
9. **Definícia priorít a opatrení.**
10. Kompletizácia PHSR.
11. Schvaľovanie a publikovanie PHSR

V rámci samotnej prípravy PHSR prebiehalo zhromažďovanie aktuálnych informácií a dokumentov, spracovanie, porovnávanie a hodnotenie informácií, organizačné zabezpečenie a spracovanie získaných podkladov od obce.

Dôvodom pre vypracovanie programu rozvoja bola potreba komplexného strategického rozvojového dokumentu, ktorý by pokrýval aj aspekty sociálneho, ekonomického, kultúrneho a inštitucionálneho rozvoja, ktoré v územnom pláne nie sú riešené. Preto sa pre obdobie nasledujúcich 7 rokov, t.j. s platnosťou do roku 2013 vypracúva nový komplexný plánovací dokument spĺňajúci aktuálne kritériá strategického plánu pre úroveň miestnej samosprávy, ktorým je Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Michalová.

Obec Michalová je členom mikroregiónu Muránska Planina, ktorý tvoria obce: Pohronská Polhora (okres Brezno), Tisovec (okres Rimavská Sobota), Muráň, Muránska Huta, Muránska Lehota (okres Revúca).

2. Ekonomické a sociálne východiská

2.1. Socio-ekonomická analýza

Model uplatňovanej regionálnej politiky v značnej miere ovplyvňuje stav sociálno-ekonomickej úrovne regiónov Slovenska. Ekonomickou regionalizáciou možno vymedziť územné celky, ktoré majú zhodné ekonomické parametre a vytvárajú relatívne jednotný funkčný celok, kde pôsobia podnikateľské aktivity približne za rovnakých podmienok. Trhové zóny koncentrácie ekonomických aktivít, alebo lokálne pracovné trhy, ktoré sa formujú na základe koncentrácie pracovných príležitostí vo sfére výroby, vo výrobných i verejných službách môžu byť takýmito územnými celkami. V dôsledku predchádzajúceho vývoja na území Slovenska tvoria lokálne pracovné trhy spádové územia miest, ktoré v strediskovej sústave osídlenia plnili funkciu stredísk obvodného významu. Sociálna oblasť je významne previazaná s ekonomickou oblasťou, parametre ktorej určujú v značnej miere i situáciu, stav v sociálnej oblasti regiónu. Sociálna situácia zachytáva predovšetkým stav v oblastiach sociálnej či hmotnej odkázanosti a nezamestnanosti.

2.1.1. Vymedzenie územia a základná charakteristika obce

Obec Michalová leží vo výbežku Breznianskej kotliny v doline potoka Rohozná, ktorá spadá do katastrálneho územia Banskobystrického samosprávneho kraja. Do obce sa vstupuje zo smeru Brezno ako odbočky z hlavného dopravného koridoru Zvolen – Banská Bystrica – Brezno – Poprad.

Michalová leží na južnej hranici národného parku Muránska planina, ktorej výhodná poloha umožňuje príchod zo štyroch strán od severovýchodu autobusom z Červenej Skaly, od juhovýchodu vlakom a autobusom z Revúcej, od juhu vlakom a autobusom z Rimavskej Soboty a Hnúšte a od severozápadu vlakom a autobusom z Brezna.

Michalová vo svojej veľkostnej kategórii patrí medzi vyspelé a rozvinuté obce s vyváženou polyfunkčnou štruktúrou, ale málo diverzifikovanou ekonomickou základňou. V obci sa nenachádza významná vybavenosť medzinárodného a celoštátneho významu. Výrobná základňa je malá, takmer zanedbateľná. Väčšinou katastrálneho územia tvoria lesy a pasienky, územie je prevažne horského charakteru so zatrávnenými svahmi.

Kataster obce leží v nadmorskej výške od 585 m.n.m. do 1195 m.n.m. (stred obce 590 m.n.m.). Rozloha obce je 1200 ha.

2.1.2. História obce

Obec Michalová vznikla roku 1788 ako komorská osada na katastrálnom území mesta Brezna. Vznikla v blízkosti železorudných baní a najmä vysokej pece. Názov obce sa postupne menil z Michalowa (1786), Michalovo (1799) až na dnešný názov Michalová. V 19. storočí sa obyvatelia zaoberali najviac prácou v lesoch, na miestnej píle a v podnikoch na okolí.

Na spracovanie železnej rudy nám poukazujú nálezy v chotári obce, ako sú miesta, kde sa páli drevo, ktoré používali pri výrobe surového železa. Ďalej sú to skládky pekne sfarbenej trosky, ktorá bola vyvážaná ako vedľajší produkt z vysokej pece. Okrem ťažby železnej rudy sa v chotári obce v rokoch 1938-1950 ťažila aj mangánová ruda, ktorá sa elektrolyticky spracovávala v Banskej Bystrici.

História obce Michalová je už od jej založenia nerozlučne spätá s vysokou pecou. O tom, že obec vznikla na základe existencie vysokej pece, nám svedčia i miestne názvy ulíc, ako ulica Trosky, po ktorej sa vyvážala troska.

Ulica Hrable bola pomenovaná po mieste v potoku, v ktorom sa plavilo bukové drevo a zachytávalo sa na mieste kde sa vyrábalo drevené uhlie. Ulice Horný rad a Dolný rad sa nachádzali v blízkosti vysokej pece, kde bývali poprední robotníci, ktorí sa prisťahovali z Nemecka a rakúskej časti Habsburskej monarchie, sú to najstaršie časti obce. Po odstavení pece v roku 1877 sa obyvatelia zamestnali v okolitých podnikoch Železiarne Podbrezová a CSM Tisovec, v strojárnej výrobe, lesníckom a drevárskom priemysle.

V roku 1792 bola postavená rímskeho katolícka ľudová škola, ktorá slúžila do r. 1961. V roku 1825 po prvýkrát na Slovensku v lesoch Michalovej predviedol lesmajster J. Dekrét – reorganizátor lesného hospodárstva na strednom Slovensku ručnú pílu „bruchatku“.

V rokoch 1894 – 1897 bol postavený kostol sv. Štefana Uhorského.

V štyridsiatych rokoch nastal rozvoj obce – elektrifikácia. V r. 1939 bol založený v obci dobrovoľný hasičský zbor. V januári 1945 bolo na miestnom cintoríne pochovaných 126 vojakov rumunskej armády, ktorí položili život pri oslobodzovaní priľahlého okolia obce. (neskôr exhumovaní a neskôr odvezení do Zvolena). V rokoch 1927 – 1929 bol postavený kultúrny dom, 1967 sa začala stavať asfaltová cesta Brezno – Polhora, verejné osvetlenie a miestny rozhlas, 1973 bol zriadený poštový úrad, 1971 - 1974 bol dokončený obecný vodovod., 1977 sa vystavala Dom služieb a Pošta. V roku 1979 bola dokončená výstavba LU, 1980 – 1985 výstavba rodinných domov rekonštrukcia starších domov, 1997 – 2001 plynofikácia obce, rekonštrukcia obecného vodovodu, 1998 – ukončenie rozšírenia vodovodu.

V súčasnosti sa obec orientuje na rozvoj malého podnikania a na rozvoj vidieckej turistiky.

2.1.3. Základné demografické údaje a prognózy

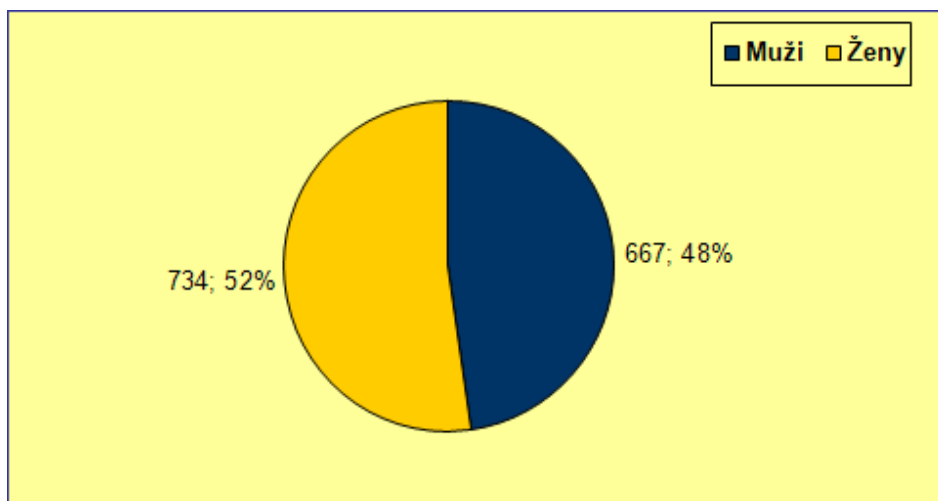
Obyvateľstvo, ekonomické aktivity, zamestnanosť

Podľa aktuálnej štatistiky má obec Michalová 1401 trvalo bývajúcich obyvateľov (zdroj: Štatistický úrad SR). V štruktúre obyvateľov je pomer žien a mužov mierne vyrovnaný.

Tab.: Počet trvalo bývajúcich obyvateľov k 31.12.2007

	počet	pomer
Muži	667	48%
Ženy	734	52%
Celkom	1401	100%

Graf: Pomer mužov a žien trvalo bývajúcich v obci

Index vitality = 78,89

Počet obyvateľov v predproduktívnom veku / počet obyvateľov v poproduktívnom veku x 100 = 243/308 x 100 = 78,89

Na základe výpočtu vitality je zrejmé, že obec má typ populácie regresívneho typu.

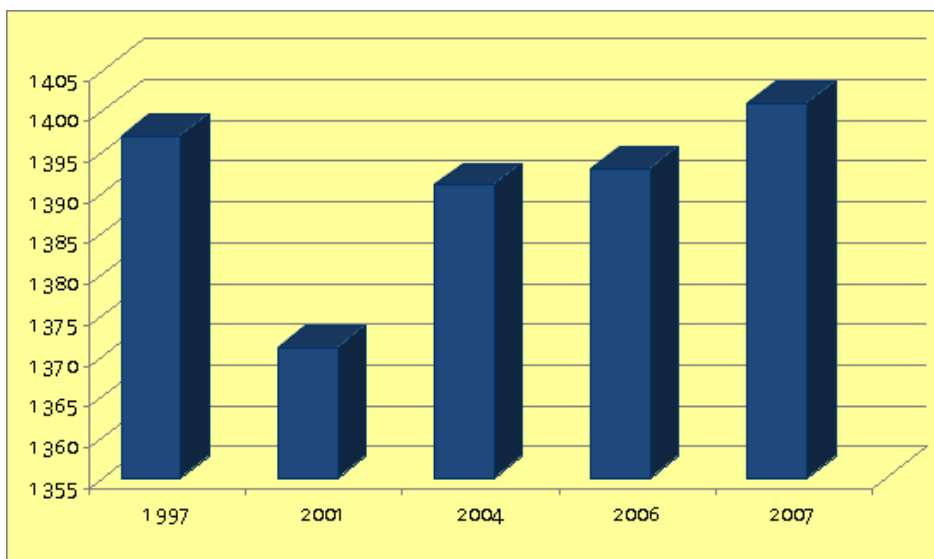
V súčasnosti sa prejavuje trend starnutia obyvateľstva a pokles populácie, aj keď demografická štruktúra obyvateľstva je zatiaľ priaznivá. Trend vývoja počtu obyvateľstva je z krátkodobého hľadiska ako aj z dlhodobého hľadiska negatívny. Pretrváva proces vyľudňovania vidieka sprevádzaný ďalšími nepriamymi faktormi (demografickými, sociálnymi, hospodárskymi, infraštruktúrnymi) a pod. Napriek značnému zlepšovaniu civilizačnej úrovne sídelných podmienok pretrváva nedostatočná atraktivita väčšiny vidieckych sídiel (najmä vzdialenejších od mestských centier), na čom sa podieľa napr. i nedostatok pracovných príležitostí, súvisiace sociálne a ekonomické problémy a premieta sa do prehlbujúcej sa nízkej obývanosti bytového fondu na vidieku.

V súčasnosti je možné uvažovať s rastom počtu obyvateľov hlavne pri pokračovaní a ďalšom posilnení migrácie smerom do obce. V prípade prisťahovania nových obyvateľov, hlavne mladých rodín, by v budúcnosti mohlo dôjsť k postupnému zlepšeniu demografického profilu obce a zabezpečeniu stabilnejšej základne pre dlhodobý rast počtu obyvateľov prirodzenou cestou.

Zmeny vo vekom zložení obyvateľstva sa odrážajú aj v ekonomickom zaťažení (ktorý vyjadruje akou mierou je v populácii zaťažená produktívna zložka obyvateľstva neproduktívnou zložkou). Tento vývoj má v posledných rokoch prevažne klesajúcu tendenciu. Oplyvňovaný je klesajúcim zastúpením detí a zvyšujúcim sa zastúpením produktívnej zložky obyvateľstva. Avšak je potrebné zdôrazniť, že ide o prechodný jav vzhľadom na očakávané urýchlenie demografického starnutia na konci prvej dekády 21. storočia.

Tab.: Vývoj počtu obyvateľov v rokoch 1997 – 2007:

Rok /ukazovateľ	1997	2001	2004	2006	2007
Počet obyvateľov	1397	1371	1391	1393	1401
Prírastok/úbytok	5	+1	–	-2	-21
Index rastu	100,36	100,07	100%	99,86	98,50

Z uvedeného grafu vyplýva, že počet obyvateľov od roku 1997 raz klesá a raz stúpa, čo je spôsobené predovšetkým nedostatkom pracovných príležitostí v obci a všeobecnou tendenciou migrácie do mesta, ale od roku 2004 začína postupne počet obyvateľov stúpať.

Počet ekonomicky aktívnych obyvateľov podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2001 bol 690 osôb, čo je 50,33% z celkového počtu obyvateľov bývajúcich v obci.

Index ekonomického zaťaženia = 64,82

Index ekonomického zaťaženia = (Obyvateľstvo predproduktívnom veku + obyvateľstvo poproduktívneho veku / obyvateľstvo v produktívnom veku) x 100 = [(243+308)/850] x 100 = 64,82

Index ekonomického zaťaženia je mierne vyšší ako celookresný priemer, miera nezamestnanosti v obci predstavuje hodnotu 17 %.

Väčšina ekonomických aktívnych obyvateľov dochádza za prácou mimo územia obce. Súčasný stav je možné čiastočne korigovať vytváraním podmienok pre rozvoj rekreácie a cestovného ruchu, čo môže následne vytvoriť predpoklady pre vznik nových pracovných miest v oblasti priamo, či nepriamo súvisiacich služieb na území obce.

Z hľadiska **národnostného zloženia** môžeme konštatovať, že obyvateľstvo obce je homogénne. Slováci podľa údajov z roku 2001 tvoria 99,2 % obyvateľov. Ostatné národnosti sú zastúpené minimálnym počtom obyvateľov. V obci sa nenachádza rómske obyvateľstvo, oficiálne neboli v roku 2001 pri Sčítaní obyvateľov, domov a bytov prihlásení žiadni Rómovia.

V **religióznej štruktúre** obyvateľstva je obyvateľstvo zmiešané. Až 92,12 % všetkých obyvateľov sa hlási k rímsko-katolíckej cirkvi, 4,74 % predstavujú obyvatelia bez vyznania, 1,6 % obyvateľov sa hlási k evanjelickej cirkvi a ostatné cirkvi či vierovyznania sú zastúpené pod jedno percento.

Bytový fond

Bytový fond sa sústreďuje prevažne v bytových domoch a tradičných rodinných domoch.

Podľa údajov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2001 bola štruktúra domového a bytového fondu v obci nasledovná:

	RD	BD	Ostatné budovy	Bytový fond spolu
Počet domov	423	3	3	429
V tom: trvalo obývané	348	3	2	353
Neobývané	75	0	0	75
Počet bytov spolu	458	19	2	479
V tom: trvalo obývané	377	19	2	398
Neobývané	81	0	0	81

Priemerný vek domu je 45 rokov.

Porovnanie demografie obce s priemerom okresu a kraja

Jednotka	Trvale bývajúcce obyvateľstvo			Podiel žien v %	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo			Podiel žien v %
	Spolu	Muži	Ženy		Spolu	Muži	Ženy	
Kraj	662 121	319 580	342 541	51,73	331 809	172 064	159 745	46,6
Okres Brezno	65 909	32 115	33 794	51,3	32 952	17 480	15 472	45,8
Obec Michalová	1 403	670	733	52,2	817	430	387	37,57

2.1.4. Ekonomická charakteristika

Banskobystrický kraj sa rozprestiera na rozlohe 9 455 km² a týmto číslom sa v rámci SR radí k najrozľahlejším krajom na Slovensku. Na juhu hraničí s Maďarskou republikou. Napriek tomu má oproti ostatným málo obyvateľov - len 662 121. Hustota na 1 km² predstavuje necelých 70 obyvateľov, čo je najmenej zo všetkých krajov. Nachádza sa tu 516 obcí a v 24 mestách žije 55 % obyvateľstva. Prevažujú malé obce počtom do 500 obyvateľov.

V produktívnom veku je v súčasnosti v BBSK podľa údajov Štatistického úradu z posledného sčítania obyvateľov v roku 2001 vyše 62 % obyvateľstva, čo je v súlade s priemerom v SR. Takmer 19 % predstavujú dôchodcovia a staršia populácia.

Podľa administratívneho usporiadania sa banskobystrický kraj člení na 13 okresov: Veľký Krtíš, Žiar nad Hronom, Žarnovica, Krupina, Zvolen, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Brezno, Revúca, Lučenec, Detva, Rimavská Sobota, Poltár.

Okres Poltár svojou rozlohou 476 km² i počtom obyvateľov patrí medzi najmenšie okresy kraja i Slovenska. Rozlohou najväčší je okres Rimavská Sobota s 1 471 km².

Poľnohospodársky pôdny fond zaberá 419 634 ha, čo je 44,38% z celkovej rozlohy kraja a lesný pôdny fond zaberá 462 113 ha, čo je 48,87% z celkovej rozlohy kraja.

Z hľadiska kvalít krajinného a prírodného prostredia patrí k najvýznamnejším regiónom Slovenska a je oblasťou s najväčšou výmerou chránených území na Slovensku. Z celkovej rozlohy kraja tvoria chránené územia 34,82%.

Z hľadiska ekonomickej štruktúry má región priemyselno – poľnohospodársky charakter. Ekonomický potenciál regiónu má osobité regionálne špecifiká. Nachádza sa tu rozdielna ekonomická základňa územia ako aj rozdielna infraštruktúrna vybavenosť. Odvetvovú štruktúru priemyslu tvorí strojársky, hutnícky, drevospracujúci, odevný, textilný, chemický, farmaceutický, potravinársky priemysel, priemysel celulózy a papiera, výroba stavebných hmôt, elektrotechnický, sklársky priemysel a ťažba nerastných surovín. Z pohľadu priemyselnej výroby môžeme rozdeliť región na priemyselne rozvinutejší sever a na poľnohospodársky juh s rozvinutým potravinárskym priemyslom. Perspektívne rozvíjajúcim odvetvím je cestovný ruch.

Najväčšie podniky v Banskobystrickom kraji

- ZLH, a.s. Sabinov prevádzka zlievareň Hronec
- Železiarne Podbrezová a.s.
- SLZ Chémia a.s., Hnúšťa
- Tauris a.s., Rimavská Sobota
- Gemerská nerudná spoločnosť a. s., Hnúšťa
- Cestné a stavebné mechanizmy Tisovec a.s.

- AGRO-CUKOR SLOVAKIA spol. s r.o., Rimavská Sobota
- Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., Banská Bystrica
- SHP HARMENEC, a.s., Harmanec
- Slovenka a.s., Banská Bystrica

Podnikateľské prostredie v okolí

Najväčší zamestnávateľia sú sústredení v Brezne, vo Zvolene a v Banskej Bystrici, kde sa prejavuje aj najväčšia investičná aktivita. Nedostatok pracovných príležitostí priamo v obci má za následok každodennú dochádzku obyvateľstva do okolitých miest. Rozvoj obce je závislý od rozvoja súkromného sektora, ktorý ponúka pracovné príležitosti vo viacerých oblastiach hospodárstva. Medzi najvýznamnejších zamestnávateľov v obci patria:

- Obecný úrad
- Lesy SR - Lesný závod Čierny Balog s lesnou správou Michalová
- Penzión Fantázia
- Pekáreň pod Lipou
- Materská škola

Medzi najvýznamnejších zamestnávateľov v meste Brezno a jeho okolí patria spoločnosti:

- Železiarne Podbrezová a.s.
- Zlievareň a.s., Hronec

Celkovo možno konštatovať, že podnikateľské prostredie sa stabilizovalo a v okrese Brezno je dostatok pracovných príležitostí pre uplatnenie sa na trhu vďaka rozvoju priemyslu, služieb a cestovného ruchu v Brezne.

Administratívne služby

Zariadenia administratívy slúžia obyvateľom obce k vybavovaniu si potrebných náležitostí administratívneho charakteru a ich dostupnosť v obci je priamo úmerná času potrebnému pre vybavovanie uvedených záležitostí. K administratíve v obci patrí:

- obecný úrad
- pobočka Slovenskej pošty
- farský úrad

Sídla administratívnych organizácií pre obyvateľov obce Michalová

Sídlo matričného úradu	Pohronská Polhora
Sídlo pracoviska daňového úradu	Brezno
Sídlo pracoviska Obvodného oddelenia policajného zboru	Brezno
Sídlo Okresného súdu	Brezno
Sídlo Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru	Brezno
Sídlo pracoviska obvodného úradu	Brezno
Sídlo územného Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny	Brezno
Sídlo Obvodného úradu životného	Brezno

prostredia

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, údaje k 31.12.2007

Maloobchod a nevýrobné služby

V obci sú malé prevádzkarne komerčného zamerania s výrobou bez negatívneho vplyvu na bývanie.

V obci je vybudovaných niekoľko obchodných prevádzok a zariadení s rôznym sortimentom predaja, ktoré sú rozmiestnené po celej obci (celkovo 9).

- Potravinárske obchody: počet 6
- Nepotravinárske obchody: počet 3
- predajňa športových potrieb
- predajňa rozličného tovaru
- kvetinárstvo

K zariadeniam nevýrobných služieb zaraďujeme:

- požiarna zbrojnica

Hospodárstvo a výroba

Vzhľadom na veľkosť obce je rozvinutá veľmi slabá hospodárska základňa. V obci sa nevytvorili podmienky pre rozvoj priemyslu, skladového hospodárstva, výrobných služieb. V obytnom území obce sa nachádza niekoľko drobných výrobných prevádzok a nevýrobných služieb.

Poľnohospodárska výroba je orientovaná predovšetkým na využívanie lúk a pasienkov s chovom hospodárskych zvierat, jedná sa o hovädzí dobytok a ovce. Rovnako sa maloplošne využíva pôdny fond pre súkromné účely a chov domácich zvierat na pozemkoch rodinných domov.

V rámci lesného hospodárstva sa ťaží drevo, ktoré sa spracováva na 4 pílach. Výsledkami spracovania dreva sú: stavebné rezivo, drevené palety a tzv. biomasa, ktorá sa využíva ako alternatívny zdroj energie.

Úhrnné hodnoty druhov pozemkov v katastrálnom území obce Michalová:

Plocha	Rozloha
PPF	201 ha
LPF	1189 ha
Vodné plochy	4 ha
Ostatné plochy	38 ha

Lesy v katastrálnom území obce spravujú Lesy Slovenskej republiky OZ Čierny Balog, Lesy mesta Brezno, s.r.o. – správa Michalová.

Cestovný ruch, rekreačné zariadenia

Územie obce leží na južnej hranici národného parku Muránska planina, čím má táto oblasť mimoriadne priaznivé predpoklady pre rozvoj rekreácie a cestovného ruchu. Počet ľudí sa cez turistickú sezónu zdvojnásobuje. Pobyt hostí je však krátkodobý z dôvodov nedostatočnej prípravy obce na zabezpečenie ich dlhodobejšieho pohybu vo väčšom rozsahu.

V súčasnosti je cestovný ruch zastúpený: lyžiarske strediská v Bánove, Rejkove a Prednej Hore a lyžiarsky vlek v Muráni a v sedle Zbojská spolu predstavujú prepravnú kapacitu viac ako 3000 osôb za hodinu a celkovú dĺžku vlekov 3800 m, penzión, turistická ubytovňa, rekreačná chalupa, ubytovanie v súkromí. V blízkej dostupnosti sú Nízke Tatry s mnohými lyžiarskymi strediskami. Na bežecké lyžovanie v prírodných podmienkach sú ideálne podmienky nad obcou Michalová v lokalite Vlčienec, Priehybina a Krátke s prechodom na Čierny Balog, na Zbojskách, Prednej Hore, v širokom okolí Tisovca i Muráňa. Obec je miestom vhodným pre horskú a lyžiarsku turistiku.

Obec má vďaka prírodnej scenérii optimálne podmienky pre rozvoj cestovného ruchu. Pre účely poznania prírody slúži návštevníkom pomerne hustá sieť značených turistických chodníkov, z ktorých dva sú v súčasnosti vybudované ako náučné chodníky.

Jeden vedie z Veľkej lúky na Muránsky hrad a druhý náučný chodník Stožky je monotematický - venovaný lesu a lesníctvu.

Vedie okolo národnej prírodnej rezervácie Malá Stožka a na jeho začiatku je v zrekonštruovanom vagóniku lesnej železnice inštalovaná malá expozícia venovaná lesným železničkám a ochrane prírody daného územia. Cyklotrasy nie sú vteréne vyznačené, ale lesné cesty sú dobre prejazdné. V blízkosti Tisovca sú vhodné podmienky zalietat' si na rogate.

Zvláštnosťou Muránskej planiny je ozubnicová železnica – unikátne železničné prepojenie z Pohronskej Polhory do Tisovca a miestny chov polodivých koní pre potreby lesného hospodárstva.

Stravovanie a ubytovanie

V obci sa nachádza typ stravovacích zariadení s nižšou úrovňou stravovania (2 pohostinstvá), reštauračné zariadenia (pizzeria, EuroSalaš Brest, Chata Zbojská).

Z hľadiska kapacity ubytovania sú na území obce Michalová umiestnené:

- **Penzión Fantázia** – novovybudovaná trojpodlažná budova s rozľahlou a veľmi pekne upravenou záhradou, ktorej súčasťou je jazierko s rybami, miesto na opekanie, jazdecké kone. Vo voľnom čase môžu ubytovaní využiť aj Relax centrum, ktoré je súčasťou penziónu – sauna, terapeutická whirlpool vaňa, masáž, kozmetickú masáž.
- **Ubytovanie Rogalko** – chalupa, postavená v roku 1929, bola pôvodne sedliackym domom. V súčasnom stave poskytuje 10 lôžok, 1 kúpeľňu, samostatné WC a sprchovací kút. Vo dvore je možnosť bezpečného zaparkovania 3 - 4 osobných áut, grilovania, opaľovania sa na terase, alebo opracovávaní samorastov nájdených v prírode.
- **Lesy SR** – Chata Pšenično
- **Chata Dolinka**

Stručná charakteristika podnikateľského prostredia	
Predajňa potravinárskeho tovaru	ÁNO
Predajňa zmiešaného tovaru	ÁNO
Pohostinské zariadenie	ÁNO
Predajňa nepotravinárskeho tovaru	ÁNO
Predajňa pohonných látok	NIE
Zariadenie pre údržbu a opravu motorových vozidiel	NIE
Predajňa súčiastok a príslušenstva pre motorové vozidlá	NIE
Hotel (motel, hotel)	NIE
Penzión *** až * nie	ÁNO
Turistická ubytovňa **, *	ÁNO
Chatová osada *** až *	NIE
Kemping * až ****	NIE
Ostatné hromadné ubytovacie zariadenia - ubyt. na súkromí	ÁNO
Komerčná poisťovňa	NIE
Komerčná banka	NIE
Bankomat	NIE

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, údaje k 31.12.2007

2.1.5. Technická infraštruktúra

Infraštruktúra je podmieňujúcim faktorom ekonomického a sociálneho rozvoja obce. Je tvorená technickou a sociálnou infraštruktúrou. Technická infraštruktúra je faktorom podmieňujúcim alokáciu firiem a ich prosperitu. Rovnako dôležitý význam má z pohľadu obyvateľov, nakoľko determinuje kvalitu ich života. Doprava rozhoduje o prosperite cestovného ruchu v obci, neprejazdnosť a nedostatok parkovania znižuje počet turistov v obci.

Obcou prechádza I. triedy č. 72. Obec má autobusové a železničné spojenie: 3 autobusové zastávky a 1 železničnú stanicu. Čez obec prechádzajú medzinárodné autobusové spoje: Brno – Košice, diaľkové linky do Piešťan, Žiliny, Košíc, Rimavskej Soboty, Rožňavy, Banskej Bystrice. Autobusová doprava sa využíva hlavne na prepravu občanov do zamestnania. Najčastejšie spoje sú do Brezna a Podbrezovej. Osobná železničná doprava je z Brezna do Tisovca. Obec je elektrifikovaná, má vybudovanú verejnú vodovodnú sieť, kanalizáciu na dažďovú vodu, telefónne vedenie a v katastri obce je zavedený plyn.

Vodné hospodárstvo

Obec spadá do povodia Hrona. Do rieky Hron sa vlieva potok Rohozná, ktorý preteká obcou. Jeho prítokom je Lieskový potok. Zásobovanie pitnou vodou je realizované prostredníctvom obecného vodovodu. Na obecný vodovod je napojených 85% obyvateľov obce a zvyšok – 15% tvoria ostatné vodovody. V obci je vybudovaná kanalizácia na dažďovú vodu, avšak verejná kanalizácia a čistička odpadových vôd nie je v obci vybudovaná. Vybudovanie ČOV bude riešené v rámci projektu

Integrovaný manažment ochranných vodných zdrojov na Slovensku výberom z 3 variantov: centrálna ČOV, kontajnerové čistiarne alebo malé čistiarne pri rodinných domov.

Energetika a telekomunikácie

V obci sa nachádza prevádzka Slovenskej pošty. V obci je vybudovaná verejná telekomunikačná sieť, prevádzkovateľom je Slovak Telecom, a.s. Zároveň je obec pokrytá signálom mobilných operátorov Orange Slovensko, a.s., T-Mobile, a.s. a Telefonica O2 Slovakia, a.s.. Prevádzkovateľom elektrickej energie je Stredoslovenská energetika, a.s..

Plynofikácia obce

V obci je zrealizovaná kompletná plynofikácia. Prevádzkovateľom plynovodu je SPP a.s. Bratislava. Plynofikácia mala pozitívny vplyv na stav životného prostredia v obci, nakoľko sa znížil podiel popolu zo spaľovania uhlia z komunálneho odpadu. Zemný plyn (ZP) je zo všetkých fosílnych palív pre životné prostredie najpriateľnejší, pretože neprodukuje kyslíčniky sýry, pevné častice a emituje aj omnoho menej NOx a CO2. Samotná plynofikácia však má vplyv na zmenu zloženia komunálneho odpadu (mierny nárast papiera, plastov a pod.). Obec sa rozhodla pre využívanie alternatívneho zdroja energie – drevnej hmoty (biomasa). Drevný odpad z drevovýroby môže byť ďalej využitý na výrobu energie.

Stručné zhrnutie technickej infraštruktúry obce Michalová

Pošta	ÁNO
Telefonické spojenie	ÁNO
Káblová televízia	ÁNO
Verejný vodovod	ÁNO
Verejná kanalizácia	NIE
Kanalizačná sieť pripojená na ČOV	NIE
Rozvodná sieť plynu	ÁNO
Najbližšia zastávka vlakov - názov	v obci
Najbližšia zastávka vlakov - vzdialenosť v km	-

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, údaje k 31.12.2007

2.1.6. Sociálna infraštruktúra

Sociálna infraštruktúra je určená na uspokojovanie potrieb obyvateľstva. Jej rozmiestňovanie je spojené so štruktúrou osídlenia ako aj veľkosťou obce. Zameranie a koncentrácia zariadení sociálnej infraštruktúry je priamo spojená s potrebou racionalizovať dostupnosť k nej, stanoviť ich optimálnu kapacitu vo vzťahu k dopytu. Zmenou spoločensko-ekonomického systému došlo k prerozdeleniu kompetencií za rozvoj a financovanie sociálnej infraštruktúry medzi štátnu správu, miestnu a regionálnu samosprávu a súkromný sektor.

Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť

Zdravotné strediská majú výrazný vplyv na kvalitu poskytovanej zdravotnej starostlivosti v obci a kvalitu života v obci celkovo. Zdravotnícke služby pre obyvateľov obce zabezpečujú:

- stomatologická ambulancia
- interná ambulancia

2.1.7. Vzdelávanie, šport a kultúra

V rámci obce je zriadený internet, obec prevádzkuje vlastnú webovú informačnú stránku www.michalova.sk. Pred dvoma rokmi zaviedla obec vysokorýchlostný internet. Komunikácia medzi občanom a obecným zastupiteľstvom sa uskutočňuje aj prostredníctvom obecného rozhlasu. Obec je členom Združenia miest a obcí Slovenska, mikroregiónu Muránska Planina.

Školstvo

V obci sa nachádza predškolské zariadenie – Materská škola, jediné výchovno-vzdelávacie zariadenie. Maximálna kapacita MŠ je 34 detí. Na základe aktuálnej potreby rodičov sú zriadené dve triedy s celodennou starostlivosťou. Exteriér MŠ tvorí priestraný školský dvor, ktorý bol v roku 2006 upravený podľa projektu Konta Orange „Šanca pre Váš región" vybudovaním pieskoviska, ohniska, drevenej preliezačky, drevenej besiedky, dopravného a športového ihriska. Zriaďovateľom Materskej školy je obec Michalová.

Materská škola

Kultúra a kultúrne podujatia

Kultúrne zariadenia nachádzajúce sa v obci:

- **Kultúrny dom** – v rámci objektu je umiestnená spoločenská sála s kapacitou do 140 miest, ktorá je využívaná pre spoločenské akcie v obci
- **Knižnica** – obnovená v roku 1980, má 132 čitateľov a 4 800 zväzkov
- **Kino** – vzhľadom na efektívne využitie sedadiel, kinosála slúži nielen na premietanie filmov, ale aj na zábavu

Cirkevné zariadenia nachádzajúce sa v obci:

- **Kostol sv. Štefana Uhorského** – rímskokatolícky kostol je evidovaný ako kultúrna pamiatka

- **Cintorín** – ku ktorému patrí aj dom smútku

V obci pôsobia rôzne združenia, ktoré vyvíjajú len svoju klubovú činnosť:

- **Klub mládeže** - neformálne združenie (asi 12 členov)
- **ZO Jednota dôchodcov Slovenska** - do 100 členov
- **ZO Slovenského červeného kríža**
- **ZO Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov**
- **Dobrovoľní hasičský zbor**
- **TJ Slovan**
- **Domka** – združenie saleziánskej mládeže

Kultúrne a športové podujatia

V oblasti kultúry a športového života sa konajú viaceré akcie (pravidelné každoročné podujatia).

Názov podujatia	Rok konania	Počet návštevníkov
Lesný beh Muránskou planinou	každoročne	250 - 300
Silvestrovský beh	každoročne	300
Hubertova jazda	každoročne	300
Nohejball	každoročne	200
Súťaž amatérskych fotografií	každoročne	500

V priebehu roka sa v aktuálnych obdobiach uskutočňujú rôzne kultúrno-spoločenské podujatia prezentujúce schopnosti a šikovnosť miestneho obyvateľstva, ako i miestne zvyky a tradície obyvateľov. Sú to napríklad príležitosti dňa matiek, dňa detí, MDŽ, Mikuláš, divadelné predstavenia, prijatia jubilatov, seniorov, plesy, či rôzne výstavy.

Športové zariadenia nachádzajúce sa v obci:

- **Futbalové ihrisko** – slúži na športové podujatia

V rámci športových možností sú v obci podmienky na nasledovné športy:

- horská turistika
- cykloturistika
- futbal
- lyžovanie

- rogalo

2.1.8. Ochrana prírody, pamiatok a životné prostredie

Územie okresu Brezno o rozlohe 1265,21 km² leží v centrálnej časti, v geometrickom strede Slovenska, na severovýchode Banskobystrického kraja. Okres tvorí 30 obcí v tom 1 mesto – Brezno, ktoré tvorí centrum územia okresu so 64 397 obyvateľmi. Okres sa nachádza na južnej strane hrebeňa Nízkych Tatier v hornej časti toku rieky Hron. Na území okresu sa nachádzajú štyri mikroregióny: Mikroregión Horehron, Mikroregión Muránska Planina, Čiernohorský Mikroregión a Mikroregión Chopok Juh. Okres susedí s 10 okresmi a tromi kraji - okresy Banskobystrického kraja: Revúca, Rimavská Sobota, Poltár, Detva, Zvolen a Banská Bystrica; okresy Žilinského kraja: Ružomberok a Liptovský Mikuláš; okresy Poprad z Prešovského kraja; okresy Rožňava z Košického kraja.

Do územia okresu Brezno zasahujú veľkoplošné chránené územia: NP Nízke Tatry, NP Muránska Planina, NP Slovenský raj a CHKO Poľana.

Najnižšie položené miesto okresu Brezno je obec Nemecká – 425 m.n.m, najvyššiu nadmorskú výšku dosahuje vrch Ďumbier – 2043 m.n.m., nachádzajú si sa v hlavnom hrebeni medzi Krúpovou horou (1927 m) a Králičkou (1785 m).

Hydrogeograficky patrí záujmové územie do úmoria Čierneho mora, k základnému povodiu Hrona, ktorý je zároveň najvýznamnejším vodným tokom v predmetnom území. Medzi najvýznamnejšie prítoky rieky Hron v území patrí rieka Rohozná, Čierny Hron, Bystrianka, Vajskovský potok a Jasenienský potok. V okrese Brezno nie sú vybudované žiadne významnejšie vodné nádrže.

Pamiatková ochrana

V obci sa nachádzajú tri nehnuteľné kultúrne pamiatky zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR.

- **Kostol sv. Štefana Uhorského** – rímsko-katolícky kostol postavený v rokoch 1894 - 1897
- **Zvonica**
- **Božie muky** – malý sakrálny architektonický útvar - objekt v tvare stĺpa s päťou, drikom a hlavou so strieškou

Ochrana prírody, prírodných zdrojov, ložísk nerastných surovín a chránených území

Územie obce Michalová sa nachádza v ochrannom pásme Národného parku Muránska Planina. Z uvedeného je nutné pri rozvoji obce rešpektovať prírodný charakter územia v celom rozsahu.

V katastrálnom území obce sa nachádzajú výhradné ložiská a ložiská nevyhradených porastov o hmotnosti 10 406 kt.

NP Muránska Planina

Životné prostredie a odpadové hospodárstvo

Územie obce sa vyznačuje dobrou kvalitou životného prostredia. Odvoz komunálneho odpadu zabezpečuje mesto Brezno a 24 obcí vrátane obce Michalová, ktorí sú majiteľmi a zároveň prevádzkovateľmi skládky komunálneho odpadu v Brezne. V obci je zavedený separovaný zber odpadu. Pravidelne sa realizuje zber PET fliaš, ďalej sa separuje sklo, papier, plasty. Separovaný odpad je odvázaný spoločnosťou ENZO – VERONIKA - VES, a.s., Dežerice.

2.2. Analýza realizovaných opatrení

Konkurencieschopný a všestranne rozvinutý región je schopný efektívne využívať všetky zdroje (vnútorné i mimoregionálne) pri zachovaní prírodných, kultúrnych a historických hodnôt, pamiatok regiónu a životného prostredia. Nižšie uvedená tabuľka obsahuje v minulosti realizované projekty s uvedením názvu projektu, roku realizácie, stručný popis, ako aj výška dotácie s konkrétnym uvedením poskytovateľa.

Názov realizovaného projektu	Rok	Popis projektu	Dotácia v Sk	Poskytovateľ dotácie/ Investor
Vysokorýchlostný internet, digitálna sieť	2006/2007	Zavedenie vysokorýchlostného internetu	–	Obec
Digitálna televízia Magio	2008	Zavedenie digitálnej televízie Magio	–	Obec
Úprava školského dvora v MŠ a výmena okien	2006	Vybudovanie detského ihriska s preliezkami, dopravné ihrisko a ohnisko na opekanie, prestrešenie chodníka do MŠ	50 000,-	konto Orange (spolu financovanie: Obec a Občianske združenie pri MŠ)
Prestrešenie domu služieb	2007/2008	Prestrešenie priestranstiev pred obchodmi	760 000,-	Obec
Úprava priestranstiev	2007/2008	Vybudovanie dvoch miest pre parkovanie automobilov	32 000,-	Banskobystrický samosprávny kraj
Dopravné značenie a autobusové zastávky	2007/2008	Vybudovanie autobusových zastávok, zvislé a vodorovné dopravné značenie	20 000,-	Obec
Plynofikácia	1997/2001	Plynofikácia	–	Obec

Všetky realizované investície v obci riešili akútne a chronické problémy obce, ktoré znižovali jej konkurencieschopnosť, atraktivitu z hľadiska cestovného ruchu a znižovali kvalitu života obyvateľov.

Infraštruktúrna investícia predstavuje základný prostriedok stimulu ekonomického rozvoja, na základe ktorého je možné odštartovať proces revitalizácie a obnovy v obci. Samotné investície prispievajú k znižovaniu nezamestnanosti a integrácii marginalizovaných skupín obyvateľstva. Stavebné práce poskytujú spravidla pracovnú príležitosť miestnym firmám. Pre ekonomický rozvoj obce je dôležitá kvalitná a moderná infraštruktúra, ktorá je jedným z pilierov ekonomického a spoločenského rozvoja.

Obec každoročne realizuje niekoľko investičných akcií menšieho rozsahu, ako sú opravy a odstránenie havarijných stavov na obecnom majetku.

2.3. SWOT analýza

Silné stránky

- príroda
- národný park
- vhodná geografická poloha a veľkosť obce
- spolupráca obcí
- ozubnica

- čisté životné prostredie
- klimatické podmienky
- zdroje pitnej vody
- nerastné bohatstvo
- ovčiarstvo
- história
- existujúce prázdne priestory na podnikanie (haly, byty)
- existujúci podnikateľský sektor, živnostníci
- školstvo
- vzdelanosť

Slabé stránky

- nezamestnanosť
- nezáujem o veci verejné
- chýbajú služby, najmä v cestovnom ruchu
- zlé cesty a chodníky
- ľahostajnosť k životnému prostrediu
- chýbajú voľnočasové príležitosti
- turistické chodníky v zlom stave
- dopravné prepojenie mikroregiónu
- chýba finálne spracovanie dreva
- prázdne priestory, údržbu ktorých treba financovať

Príležitosti

- cestovný ruch
- príroda, prírodné zdroje, národný park
- poľnohospodárstvo
- lesníctvo, spracovanie dreva
- spoločné produkty cestovného ruchu

- športové a rekreačné areály
- malé podnikanie v potravinárstve
- prepojenie aktivít obcí
- spolupráca
- spolková činnosť
- ľudia: vzdelaní, vynachádzaví, aktívni, pracovití, tvoriví
- priestory na podnikanie
- celoživotné vzdelávanie
- maximálne získavanie a využitie finančných zdrojov

Ohrozenia

- nedostatok pracovných príležitostí, nezamestnanosť
- odchod mladých a vzdelaných ľudí
- zlá legislatíva, politika štátu
- slabá propagácia
- zlé medziľudské vzťahy
- nezáujem o veci verejné
- zlá dopravná infraštruktúra
- prílišná ochrana prírody
- nevedomosť získavať financie
- nevysporiadanie pozemkov
- ľahostajnosť k životnému prostrediu
- alkoholizmus, drogy
- ľudia: s nízkym vzdelaním, pasívni, leniví, ľahostajní

2.4. Kľúčové disparity a hlavné faktory

Hlavné príčiny regionálnych disparít sú v predovšetkým v realizácii postupných krokov ekonomickej reformy (devalvácia meny, liberalizácia cien, konverzia a následný rozpad trhov, odbytové ťažkosti) pôsobia s rôznou intenzitou na ekonomiku regiónov SR. Dopad pôsobenia postupných krokov

ekonomickej reformy mal vplyv na štruktúru ekonomiky regiónov. Disparity a faktory rozvoja ovplyvňujúce úroveň udržateľnej celkovej konvergenie SR k EÚ 15 v programovacom období 2007 až 2013:

Kľúčové disparity:

1. nedostatočne využitý existujúci rastový potenciál regiónov,
2. nedostatočná úroveň rastového potenciálu regiónov,
3. sektorové a regionálne rozdiely v konkurencieschopnosti dané nedostatočným využitím existujúceho rastového potenciálu, ako aj jeho nedostatočnou úrovňou,
4. nízka diverzifikácia hospodárskej základne.

Hlavné faktory rozvoja:

1. zlepšenie dostupnosti regiónov a dovybavenie územia infraštruktúrou,
2. rozvoj ľudského potenciálu a efektívne využitie pracovných síl,
3. využitie, reštrukturalizácia, rozvoj produkčného potenciálu a zvyšovanie inovačnej kapacity regiónu,
4. zachovanie a ochrana životného prostredia v obci,
5. vhodné prírodné podmienky na rozvoj cestovného ruchu a kúpeľníctva.

Koherentné poradie faktorov rozvoja

Medzi kľúčové faktory rozvoja obce patrí jej výborná geografická poloha, prírodné podmienky, existujúce lyžiarske stredisko a veľkosť, ktorá výraznou mierou determinuje a určuje budúci rozvoj a úroveň konkurencieschopnosti obce v budúcnosti. Dobrá štruktúra sídelnej siete pre obsluhu územia má význam predovšetkým z hľadiska lokalizácie firiem a z hľadiska kvality života obyvateľov v obci.

Blízkosť významných mestských sídel prepojených s obcou dopravnou a technickou infraštruktúrou prináša zo sebou predovšetkým ekonomické a sociálne výhody. Ako sú napr. dostatok pracovných príležitostí, kvalitná štruktúra ekonomických činností a predpoklad pre a rast a rozvoj potrieb a sociálnych istôt obyvateľstva a znižovanie nezamestnanosti.

Ekonomický potenciál regiónu predstavuje spolupôsobenie existujúcich ľudských zdrojov kapitálu a prírodných daností za účelom výroby produkcie a poskytovania služieb. Ekonomický potenciál je rozhodujúcim faktorom rozvojových možností obce a determinantom životnej úrovne jej obyvateľstva. Je východiskom všetkých rozvojových zámerov, ktoré sa obce dotýkajú. Dokonalé zmapovanie existujúceho stavu ekonomického potenciálu a prognóza jeho očakávaného vývoja v budúcnosti je rozhodujúcim faktorom ekonomickej úspešnosti obce.

Využitie ekonomického potenciálu obce závisí od viacerých faktorov. Okrem dopytu sú to predovšetkým ekonomicko-technické parametre výrobných zariadení alokovaných v regióne, konkurencieschopnosť ich potenciálnej produkcie, kvalita a dostupnosť pracovnej sily a pod. Úroveň tohto potenciálu a stupeň jeho využitia sa priamo odzrkadľuje v ekonomickej výkonnosti obce.

Cestovný ruch nadobúda čoraz väčší ekonomický i sociálny význam pre rozvoj obce z dôvodov:

- a) ovplyvňuje tvorbu nových pracovných príležitostí, zastavuje pokles obyvateľstva v obci
- b) ovplyvňuje zárobkovú situáciu miestneho obyvateľstva, stimuluje jeho dopyt, vytvára príležitosti pre podnikateľské aktivity, aktivuje rozvoj poľnohospodárskej výroby, remesiel, obchodu a tak zlepšuje hospodárske a sociálne pomery miestneho obyvateľstva,
- c) stimuluje rozvoj technickej infraštruktúry (budovanie cestnej siete, telekomunikácií, zásobovanie pitnou vodou – budovanie vodovodu, kanalizácie, plynofikácia) a sociálnej infraštruktúry (modernizácia a výstavba bytového fondu, kultúrno-osvetových zdravotníckych zariadení ap.), zlepšuje starostlivosť o životné prostredie a občiansku vybavenosť,
- d) je zdrojom príjmov regiónu a tvorby hodnoty, multiplikačného efektu v kooperujúcich odvetviach, priamo i sprostredkovaním vplyva na tvorbu HDP a v dôsledku ekonomickej špecializácie regiónu na cestovný ruch je aj faktorom podpory medziregionálnej kooperácie,
- e) má pozitívny priamy a sprostredkovaný vplyv na tvorbu a rast hrubého národného produktu regiónu a vplyvom rozvoja aktívneho zahraničného cestovného ruchu aj na devízové zhodnocovanie služieb cestovného ruchu.

Uvedomujúc si tento pozitívny vplyv cestovného ruchu na rozvoj obce je príležitosťou lepšie a efektívnejšie využiť turistický potenciál a rozširovanie turistických atrakcií.

Koherentné poradie disparít

Podstatnou disparitou je pokles počtu obyvateľov v obci. Zhoršovanie populačnej situácie v obce je spojené s výraznou zmenou demografického správania obyvateľov od 90-tych rokov. V podstate predstavuje proces identický so situáciou vo vyspelých krajinách. Na druhej strane však tento stav súvisí čiastočne aj so zmenenými vnútornými podmienkami slovenskej spoločnosti (zvýšené životné náklady, výrazná nezamestnanosť, finančná nedostupnosť bývania), ktoré majú dopady najmä na mladé rodiny a mladých ľudí.

Nedostatočné využitie existujúceho rastového potenciálu v obci bude mať v budúcnosti za následok hospodárske zaostávanie obce v porovnaní s okolitými obcami a následne celkový úpadok, pokles počtu obyvateľov a znižovanie kvality života v dôsledku zastarávania infraštruktúry. Skutočnosť, že kvalitný ekonomický, ľudský a sociálny potenciál je sústredený najmä v mestách, komplikuje naštartovanie rozvojových trendov v obci a vytvára disproporcie, ktoré ovplyvňujú charakter i časovú náročnosť ich adaptovania sa na nové rozvojové trendy.

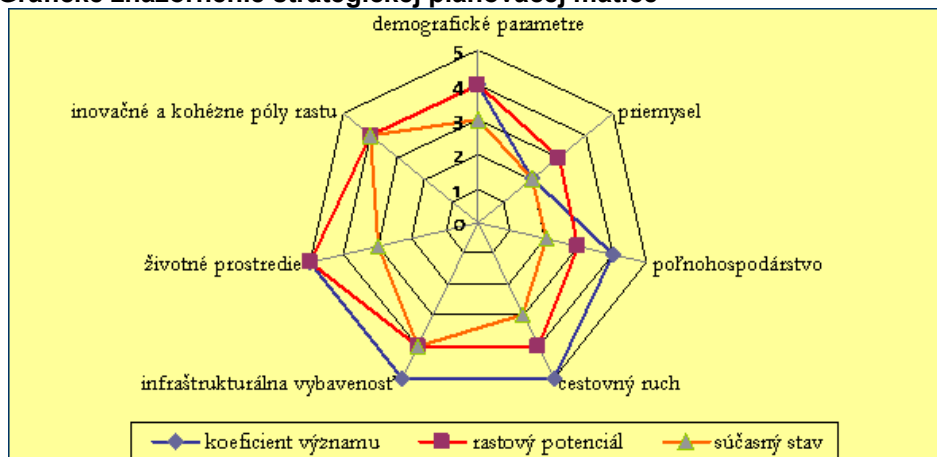
Nevyužitie potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu spôsobí zaostávanie regiónu. Vybudovanie rekreačných a športových zón ako aj rozvoj existujúceho lyžiarskeho strediska je bezprostredne podmieňujúcim faktorom pre vybudovanie centra cestovného ruchu, ktorý bude atraktívny pre turistov. Vybudované centrum cestovného ruchu umožní dobudovanie služieb v obci, vytvorenie nových pracovných miest a prispeje tak k skvalitneniu života obyvateľov obce.

Na základe definícií jednotlivých kľúčových faktorov a disparít rozvoja bola vypracovaná strategická plánovacia matica pre určenie najperspektívnejších vektorov rozvoja.

Strategická plánovacia matica			
	koeficient významu	rastový potenciál	súčasný stav
demografické parametre	4	4	3
priemysel	2	3	2
poľnohospodárstvo	4	3	2

cestovný ruch	5	4	3
infraštruktúrna vybavenosť	5	4	4
životné prostredie	5	5	3
inovačné a kohézne póly rastu	4	4	4

Grafické znázornenie strategickej plánovacej matice

Uvedené parametre na osiach predstavujú oblasti, ktoré sú vitálne pre rozvoj obce. Súčasný stav poukazuje na blízkosť obce k centrám rozvoja, kvalitné životné prostredie a priaznivé demografické parametre. Parametre pre cestovný ruch majú nadpriemerný rastový potenciál. Priemysel v obci je založený prevažne na malých podnikateľských prevádzkach a nemá priamy vplyv na ekonomickú situáciu obce. Infraštruktúrna vybavenosť v obci vykazuje mierne nadpriemerné hodnoty, ktoré sa umocnené aj blízkosťou k inovačným pólom rastu. Je zreteľný aj rastový potenciál v oblasti infraštruktúrneho vybavenosti a v cestovnom ruchu. Podstatným faktorom rozvoja obce je životné prostredie regiónu. V súčasnej dobe je životné prostredie regiónu obce v dobrom stave, preto je potrebné ho udržať a chrániť, pretože je základom potrebným pre rozvoj ostatných parametrov.

3. Rozvojová stratégia

Rozvojová stratégia má nasledovné východiská:

- o **rozvojové stratégie na vyššej úrovni** v štruktúre regionálneho rozvoja (Národného strategického plánu rozvoja vidieka Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja)
- o **výsledky socio-ekonomickej analýzy**, SWOT analýza a analýzy kľúčových disparít a hlavných faktorov rozvoja obce
- o **výsledky interview so zástupcami obce** – pomocou neho majú byť do PHSR obce premietnuté potreby, názory a myšlienky o jej budúcom smerovaní z pohľadu obyvateľov
- o **určenie nevyhnutných potrieb**, ktoré vyplývajú z platnej legislatívy (napr. nové normy v oblasti ochrany životného prostredia)

3.1. Vízia rozvoja obce Michalová

Víziou je moderná obec využívajúca svoju geografickú polohu a prírodné krásy v národnom parku Muránska Planina pre rozvoj podnikania, zabezpečujúca rozvoj cestovného ruchu a hospodársky rast za podmienok trvaloudržateľného rozvoja, obec s kvalitnou infraštruktúrou ponúkajúcou komunikačné, informačné a verejné služby na vysokej úrovni, zhodnocujúca kooperáciu verejného, neziskového i podnikateľského sektoru a občanov obce.

3.2. Výsledky ankety

Anketa bola realizovaná za účelom nastolenia diskusie o vízie obce Michalová. Hoci účasť občanov na ankete dosahovala 27%, jej výsledky obec považuje tiež za jeden zo zdrojov pre tvorbu rozvojovej stratégie obce.

Vymenujte, čo treba v obci zmeniť k lepšiemu v záujme budúcnosti obce:

ČISTOTA OBCE: kanalizácia, vybudovanie čističky odpadových vôd, pravidelný odvoz komunálneho odpadu, oprava a udržiavanie cestnej komunikácie, zabezpečenie bytov pre mladé rodiny

CESTOVNÝ RUCH: propagácia turistiky, vybudovanie vodnej nádrže (kúpalisko, člnkovanie, rybolov), zubačková trať Tisovec - Pohronská Polhora - Michalová, investície do nového penziónu a chatovej oblasti, organizovanie letných koncertov

Vymenujte, čo v obci chýba v prospech budúcnosti obce:

Zdravotnícke stredisko: praktický lekár pre dospelých, detská lekárka, mobilná lekáreň

Pre najmenších: detský park, detské ihrisko, preliezky

Pre mladých: diskoteková sála, internetová kaviareň, čajovňa

Podpora spoločenských, kultúrnych a športových aktivít

Absencia informácií pre turistov, slabá propagácia a reklama, turistický sprievodca

Myslenie občana v záujme dôvery, spolupatričnosti

Spolupráca občanov a obecného úradu

Názory a stanoviská domácich podnikateľov:

Podpora malých farmárov

Prilákanie investorov

Doprava - väčšia intenzita v záujem turistického ruchu

Štvrtinová účasť občanov na ankete naznačuje nízky stav občianskej vôle podieľať sa na veciach verejných, ktoré sa dotýkajú aj kvality ich života. Aj napriek tomu je nevyhnutné viesť dialóg s občanmi o ďalšom smerovaní obce, o jej rozvojom potenciáli a výsledkoch plnenia rozvojovej stratégie.

3.3. Priority a zámery

Globálnym cieľom Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Michalová je podporiť vyvážený rozvoj v obci prostredníctvom postupného zvyšovania jej konkurencieschopnosti. Strategickým cieľom obce je vytvorenie vhodného sociálne-trhového a trvalo udržateľného prostredia, ktoré bude podporovať vlastné úsilie a výkony obyvateľov pri tvorbe pracovných príležitostí, bude založené na akceptácii vlastníckych práv jednotlivcov a povedie jednotlivcov k dobrovoľnej zodpovednosti o sociálne slabších a o životné prostredie.

Jednotlivé prioritné oblasti s popisom sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Priority a zámery		
č.	Priorita	Zámer
1	Podpora trvalo udržateľného rozvoja	Vytvoriť konkurencieschopné podmienky pre možnosť investícií a motiváciu miestnych podnikateľov v obci.
2	Ochrana životného prostredia	Zachovať úctu k životnému prostrediu nielen na úrovni platných noriem v oblasti ochrany životného prostredia.
3	Investície do občianskej infraštruktúry	Prispieť k skvalitneniu a dobudovaniu občianskej infraštruktúry v oblastiach ako sú technická, sociálna, zdravotná a kultúrna infraštruktúra. Súčasťou tejto priority je aj riešenie a zlepšovanie situácie v oblasti bývania.
4	Investície do technickej infraštruktúry	Zlepšiť priepustnosť cestných komunikácií a vybudovať technickú infraštruktúru

3.4. Akčný plán

Opatrenia boli navrhnuté a budú realizované s cieľom komplexného zabezpečenia cieľov stanovených v časti 3.3. Priority a zámery a boli rozdelené podľa prioritných oblastí.

PRIORITNA OBLASŤ	Podpora trvalo udržateľného rozvoja
ZÁMER	Vytvoriť konkurencieschopné podmienky pre možnosť investícií a motiváciu miestnych podnikateľov v obci.
Opatrenie	Vytvoriť podmienky pre podnikanie v oblasti cestovného ruchu, výroby, obchodných prevádzok a služieb.
Cieľ opatrenia	Zlepšiť podmienky pre rozvoj výroby, služieb, zvýšiť príjmy z cestovného ruchu, vytvoriť nové pracovné miesta v oblasti cestovného ruchu a tým zvýšiť zamestnanosť, rozšíriť a skvalitniť služby poskytované na území obce.
Zodpovedný za realizáciu	Starosta obce
Náklady	2 000 €
Zdroje financovania	ERDF, Regionálny operačný program, OP KaHR, ESF, súkromní investori, spolufinancovanie rozpočet obce, ÚPSVaR Barská Bystrica
Termín	2007 - 2013
Úlohy	<p>V rámci existujúceho územného plánu definovať plochy vhodné pre prevádzku výroby, služieb a realizácie objektov cestovného ruchu</p> <p>Vypracovať, zverejniť a priebežne aktualizovať katalóg disponibilných priestorov pre podnikanie.</p> <p>Majetkoprávne vysporiadať nehnuteľnosti, ktoré užíva obec a ktoré sú vhodné na podnikanie.</p> <p>Vymedziť a pripraviť nové lokality pre investície najmä v oblasti cestovného ruchu.</p> <p>Zostriť a zverejniť databázu možných podnikateľských aktivít ako aj priestorov pre realizáciu podnikateľských aktivít pre potenciálnych investorov.</p> <p>Informovať zúčencov z obce o školeniach vedúcich k nadobúdaniu zručnosti pre samostatné podnikanie alebo pre zvýšenie kvalifikácie.</p> <p>Realizovať projekty rozšírenia výroby a služieb.</p>
Indikátor	<p>Výmera podnikateľských priestorov</p> <p>Výmera nových lokalít pre investovanie</p> <p>Zverejnenie databázy</p> <p>Počet vysporiadaných nehnuteľností</p> <p>Počet novovytvorených pracovných miest</p> <p>Počet zúčastnených občanov na ďalšom vzdelávaní</p> <p>Novootvorené prevádzky v obci</p> <p>Nové zariadené služby v obci</p> <p>Navrhnuté investičné projekty v oblasti cestovného ruchu</p>
Dopad	<p>Dopad na zamestnanosť: zníženie miery nezamestnanosti o 20 %</p> <p>Dopad na investície obce: zvýšenie príjmov do rozpočtu obce</p> <p>Dopad na životné prostredie: žiaden - (nové prevádzky a služby nebudú závažné voči životnému prostrediu)</p>

PRIORITNA OBLASŤ	Ochrana životného prostredia
ZAMER	Zachovať úctu k životnému prostrediu nielen na úrovni platných noriem v oblasti ochrany životného prostredia, ale hlavne zvyšovať povedomie obyvateľov aby sami aktívne prispievali k ochrane svojho okolia.
Opatrenie	Realizovať aktivity v oblasti ochrany životného prostredia v súlade s platnými právnymi normami, ktoré povedú ku zvýšeniu kvality života obyvateľov obce a zabezpečiť ochranu životného prostredia.
Cieľ opatrenia	Sledovať právne normy v oblasti životného prostredia, zvýšiť povedomie občanov o ich príspevku pre ochranu životného prostredia, zamerať pozornosť obyvateľov ako aj obecného zastupiteľstva na riešenie problémových oblastí potenciálne ohrozujúcich životné prostredie.
Zodpovedný za realizáciu	Starosta obce
Investičné projekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Likvidácia tuhého komunálneho odpadu 2. Čistička odpadových vôd 3. Zásobovanie obyvateľov kvalitnou pitnou vodou (záchyt prameňa) 4. Rekonštrukcia zdrojov znečistenia ovzdušia vo vlastníctve obce 5. Výmena okien a kotlov v obecných budovách na spaľovanie biomasy, zateplenie
Náklady	<p>Likvidácia tuhého komunálneho odpadu – 2 324 000 €</p> <p>Čistička odpadových vôd – 1 793 000 €</p> <p>Zásobovanie obyvateľov kvalitnou pitnou vodou – 133 000 €</p> <p>Rekonštrukcia zdrojov znečistenia ovzdušia – 233 000 €</p> <p>Výmena okien a kotlov v obecných budovách na spaľovanie biomasy, zateplenie – 398 000 €</p>
Zdroje financovania	ERDF, Regionálny operačný program, OP Životné prostredie, spolufinancovanie rozpočet obce
Termín	2007 - 2013
Ulohy	<p>Aktívne zapájať občanov do ochrany životného prostredia prostredníctvom letákov, informácií a prezentácií za účelom podpory nezakladania nelegálnych skládok</p> <p>Prípraviť dokumentáciu pre likvidáciu komunálneho odpadu, čističku odpadových vôd, výmenu kotlov na spaľovanie biomasy.</p> <p>Spracovať a podať žiadosť o poskytnutie nenávratného finančného príspevku v rámci európskych fondov.</p>

	Zrealizovať investičné projekty v závislosti od zdrojov financovania.
Indikátor	Množstvo preinvestovaných prostriedkov Vydané stavebné povolenia (spracovaná projektová dokumentácia). Zlepšenie určených ukazovateľov v rámci merania kvality životného prostredia
Dopad	Dopad na zamestnanosť: nulová Dopad na rozpočet obce: investície budú prefinancované z fondov EÚ, čiastočná spoluúčasť obce je do 5% z celkovej výšky investície, 60% úspor Dopad na životné prostredie: pozitívny

PRIORITNA OBLASŤ	Investície do občianskej infraštruktúry.
ZAMER	Prispieť k skvalitneniu a dobudovaniu občianskej infraštruktúry v oblastiach ako sú technická, sociálna, zdravotná a kultúrna infraštruktúra. Súčasťou tejto priority je aj riešenie a zlepšovanie situácie v oblasti bývania.
Opatrenie	Realizovať aktivity v oblasti infraštruktúry obce a občianskej vybavenosti, ktoré povedú ku zvýšeniu kvality života obyvateľov obce a zabezpečia podporu pre rozvoj služieb v obci.
Cieľ opatrenia	Vytvoriť podmienky pre skvalitnenie života obyvateľov obce, zvýšenie zamestnanosti v obci, zavedenie nových služieb sociálnej starostlivosti.
Zodpovedný za realizáciu	Starosta obce
Investičné projekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rekonštrukcia obecného úradu 2. Kultúrny dom – stavebné úpravy (prístavba) 3. Rekonštrukcia miestneho rozhlasu 4. Výstavba farského úradu 5. Kamerový systém na ochranu obyvateľov a majetku
Náklady	Rekonštrukcia obecného úradu – 97 000 € Kultúrny dom – stavebné úpravy (prístavba) – 398 000 € Rekonštrukcia miestneho rozhlasu – 26 000 € Výstavba farského úradu – 266 000 € Kamerový systém na ochranu obyvateľov a majetku – 17 000 €
Zdroje financovania	ERDF, Regionálny operačný program, NFM, spolufinancovanie rozpočet obce
Termín	2007 - 2013
Ulohy	Vysporiadať nehnuteľnosti s vlastníkmi pozemkov pre plochy definované ako vhodné pre investičné projekty.

	<p>Spracovať projektovú dokumentáciu pre investičné projekty občianskej vybavenosti až po vydanie stavebného povolenia.</p> <p>Spracovať a podať žiadosti o poskytnutie nenávratného finančného príspevku v rámci európskych fondov.</p> <p>Zrealizovať investičné projekty v závislosti od zdrojov financovania.</p>
Indikátor	<p>Vydané stavebné povolenia</p> <p>Množstvo preinvestovaných prostriedkov</p> <p>Počet novovytvorených pracovných miest v DSS</p> <p>Počet vysporiadaných nehmuteľností</p>
Dopad	<p>Dopad na zamestnanosť: vytvorenie nových pracovných miest</p> <p>Dopad na rozpočet obce: investície budú prefinancované z fondov EÚ, čiastočná spoluúčasť obce je do 5% z celkovej výšky investície</p> <p>Dopad na životné prostredie: významný – energetická úspora po rekonštrukcii (50-60%)</p>

PRIORITNA OBLASŤ	Investície do technickej infraštruktúry
ZAMER	Zlepšiť priepustnosť cestných komunikácií
Opatrenie	Realizovať aktivity v oblasti technickej infraštruktúry - miestne komunikácie
Cieľ opatrenia	Priebežne obnovovať a skvalitňovať existujúcu cestnú sieť, zvyšovať bezpečnosť chodcov na cestách a skvalitňovať technickú infraštruktúru pre obyvateľov obce ako aj pre nové investičné projekty.
Zodpovedný za realizáciu	Starosta obce
Investičné projekty	1. Rekonštrukcia miestnych komunikácií a ich odvodnenie
Náklady	Rekonštrukcia miestnych komunikácií a ich odvodnenie – 3 186 000 €
Zdroje financovania	ERDF, Regionálny operačný program, spolufinancovanie rozpočet obce, Stredošľovská vodárenská spoločnosť Banská Bystrica
Termín	2007 - 2013
Ulohy	<p>Spracovať a podať žiadosti o poskytnutie nenávratného finančného príspevku v rámci európskych fondov.</p> <p>Zrealizovať rekonštrukciu miestnych komunikácií v závislosti od zdrojov financovania</p>
Indikátor	Vydané stavebné povolenia (spracovaná projektová dokumentácia)
	<p>Množstvo preinvestovaných prostriedkov</p> <p>Dĺžka zrekonštruovaných ciest</p> <p>Zlepšenie technického stavu miestnych komunikácií</p>
Dopad	<p>Dopad na zamestnanosť: nemá dopad</p> <p>Dopad na rozpočet obce: investície budú prefinancované z fondov EÚ, čiastočná spoluúčasť obce je do 5% z celkovej výšky investície</p> <p>Dopad na životné prostredie: pozitívny</p>

4. Finančná analýza a financovanie rozvojových projektov

4.1. Zdroje financovania

Jednou z kľúčových otázok programu rozvoja je schopnosť obce v priebehu jeho realizácie zaistiť zdroje potrebné na jeho financovanie. Finančné zdroje potrebné pre naplnenia aktivít uvedených v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja budú plynúť z nasledovných zdrojov:

- **rozpočet obce** je základným zdrojom financovania aktivít. Rozhodujúci podiel na príjmoch rozpočtov obcí budú mať v uvedenom období daňové príjmy. Z výnosov týchto daní musí obec zabezpečiť financovanie svojich pôsobností vrátane všetkých pôsobností presunutých z orgánov štátnej správy na obce v rámci pokračujúcej decentralizácie verejnej správy. Ostatné prostriedky v rozpočte pochádzajú z dotácií na prenesený výkon štátu na obce. V rozpočte obce je limitovaná voľná výška finančných prostriedkov, ktoré sa použijú na:
 - o **zabezpečiť prípravu projektov** – projektová dokumentácia, stavebné povolenia pre investičné projekty, vysporiadanie nehnuteľností, príprava žiadostí na čerpanie eurofondov a podobne
 - o **spolufinancovať europrojekty** – štandardne je nevyhnutné podieľať sa výškou do 5 % na europrojektoch. Tento podiel aj vzrastie, ak zoberieme do úvahy aj vedľajšie náklady projektov.
 - o **financovanie bežných aktivít** – ide najmä o neinvestičné aktivity v oblasti služieb obyvateľom alebo podpore kultúrneho a športového života
- ostatné verejné zdroje, najmä prostriedky ŠFRB sú vhodné na financovanie bytovej výstavby. Príležitosti na získanie nenávratnej finančného príspevku zo štátneho rozpočtu sú v značnej miere obmedzené. Jedinou takouto možnosťou je Štátny fond rozvoja bývania.
 - **súkromné zdroje** – je možné použiť najmä na v projektoch, ktoré sú orientované na podporu podnikateľského prostredia a súkromný sektor z neho bude mať tiež osov
 - **štrukturálne fondy EÚ** – je možné použiť na financovanie mnohých projektov, avšak treba uvážiť ich zložitú a náročnú prípravu.
 - **úverové zdroje** – úvery sú vhodné na riešenie akútnych investičných potrieb prípadne na financovanie aktivít s pozitívnym dopadom na rozpočet obce.

4.2. Analýza súčasného stavu hospodárenia

Tab.: Vývoj príjmov v obci Michalová

Príjmy	2006	2007	2008
	skutočnosť	skutočnosť	skutočnosť
Dane z príjmov	6 324	7 263	8 418
Miestne dane a poplatky	1 872	1 949	2 355
Daňové príjmy	8 196	9 212	10 773
Príjmy z podnikania, za stravné a iné služby	4	199	4
Príjmy z vlastníctva majetku	457	543	543
Úroky z vkladov	3	5	4
Ostatné príjmy spolu	15	58	1 228
Nedaňové príjmy	479	805	1 779
Granty a transfery zo štátneho rozpočtu	351	311	381
Bežné príjmy spolu	9 026	10 328	12 933
Kapitálové príjmy	-	50	17
Príjem z predaja pozemkov	-	58	8
Kapitálové príjmy spolu	-	108	25
Príjmy spolu	9 026	10 436	12 958

Tab.: Vývoj výdavkov v obci Michalová

Výdavky	2006	2007	2008
	skutočnosť	skutočnosť	skutočnosť
Výdavky obce	2 553	2 473	2 650
Finančná a rozpočtová oblasť	102	45	48
Ochrana pred požiarmi	70	74	24
Doprava	294	276	369
Údržba miestnych komunikácií	308	198	403
Nakladanie s odpadmi	450	445	411
Rozvoj obcí - verejná zeleň	281	254	334
Zásobovanie vodou	375	285	265
Údržba budov	1 173	1 941	979
Služby	399	548	991
Vzdelávanie	1 559	1 892	2 183
Sociálna pomoc	296	200	191
Bežné výdavky spolu	7 860	8 631	8 848
Kapitálové výdavky	730	751	3 235
Finančné operácie	68	49	-
Výdavky spolu	8 658	9 431	12 083

Majetok obce tvorí predovšetkým dlhodobý majetok v celkovej súčasnej hodnote 1 126 127 EUR (v prepočte 33,926 mil. Sk). Tvorený je predovšetkým skupinou Stavby v hodnote 767 469 EUR (v prepočte 23,121 mil. Sk). Obec nemá vzhľadom na dostatočný objem likvidných prostriedkov problém priebežne a načas uhrádzať svoje záväzky. Obec má v súvislosti s prevádzkou vyrovnané záväzky a jej aktivity sú v súlade so zákonom NRSR č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Plánované aktivity boli posudzované z finančného hľadiska pre posúdenie súladu investičných aktivít a ich rozpočtov so zákonom NRSR č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

4.3. Financovanie rozvojových aktivít

Rozdelenie financií na prioritné oblasti

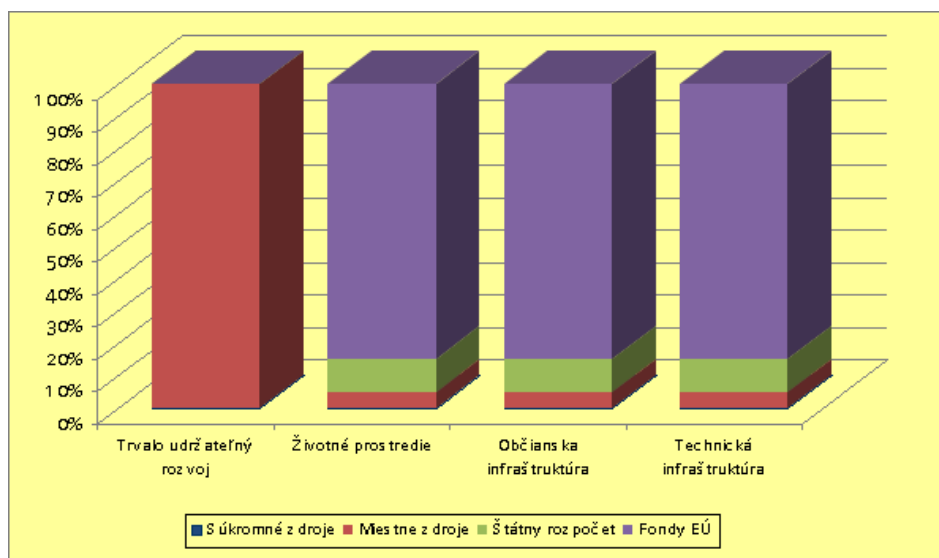
Dole uvedená tabuľka uvádza súhrn čerpania zdrojov podľa jednotlivých prioritných oblastí.

oblasť	oprávnené náklady spolu (EUR)	VEREJNÉ ZDROJE					SÚKROMNÉ ZDROJE
		Verejné zdroje spolu	Fond EÚ	Národné verejné zdroje			
				Štátny rozpočet	Regionálne zdroje	Miestne zdroje	
A=B+G	B=C+D+E+F	C	D	E	F	G	
1	2 000	2 000	-	-	-	2 000	-
2	4 881 000	4 881 000	4 148 850	488 100	-	244 050	-
3	804 000	804 000	683 400	80 400	-	40 200	-
4	3 186 000	3 186 000	2 708 100	318 600	-	159 300	-
SPOLU	8 873 000	8 873 000	7 540 350	887 100	-	445 550	-

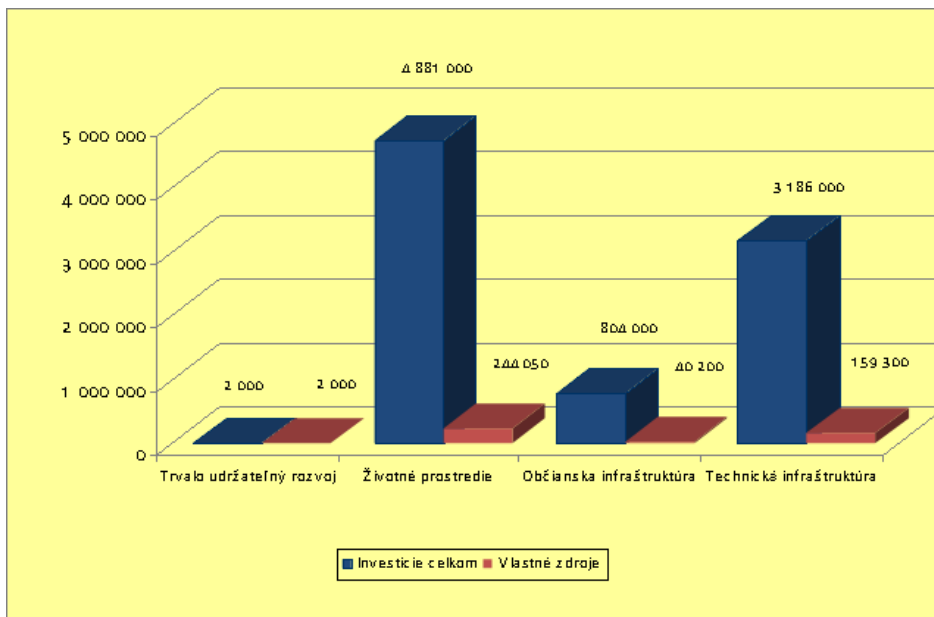
Časové rozlíšenie čerpania zdrojov podľa jednotlivých prioritných oblastí bude závislé na nasledujúcich faktoroch:

- stave pripravenosti investičného projektu po administratívnej stránke (vysporiadanie pozemkov, projektová dokumentácia, stavebné povolenie)
- v príprave veľkých investičných projektov v oblasti cestovného ruchu od spolupráce so súkromnými investormi,
- spolupráci s dotknutými štátnymi inštitúciami a inštitúciami samosprávy
- termínoch vyhlásenia výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratných finančných príspevkov.

Pomer jednotlivých zdrojov financovania podľa prioritných oblastí

Plánované investície a potreba vlastných/úverových zdrojov podľa prioritných oblastí v EUR pre obdobie 2007 – 2013

Výška investícií bola kalkulovaná na základe prioritných oblastí. Určuje potrebu vlastných zdrojov podľa výšky investícií, ktoré boli definované ako determinujúce faktory rozvoja obce. Výška plánovaných investícií / nákladov pre jednotlivé prioritné oblasti závisí od viacerých faktorov.

- **investičná náročnosť aktivít** – aktivity v oblasti občianskej infraštruktúry a rozvoja cestovného ruchu kladú najvyššie nároky na financovanie
- **miery využitia cudzích zdrojov a zapojenia partnerov** – do aktivít v oblasti trvalo udržateľného rozvoja sa budú zapájať aj partneri, ktorí prevezmú veľkú časť financovania a tak spoluúčasť obce je nižšia (v oblasti rozvoja cestovného ruchu)
- **nižšia celková suma aktivít v peňažnom vyjadrení neznamená nižšiu prioritu týchto aktivít alebo zanedbávanie tejto oblasti** – tieto aktivity sú jednoducho menej finančne náročné avšak získanie iných zdrojov je často ťažšie.

Definovanie rozvojovej stratégie obce nadväzuje na výsledky komplexných analýz a na SWOT analýzu, pričom sa snaží odstrániť alebo prinajmenšom zmierniť identifikované disparity pomocou určených faktorov rozvoja. Rozvoj obce je chápaný ako jej hospodársky rozvoj, predovšetkým ako hospodársky rast. Malo by ísť hlavne o taký rozvoj, ktorý neničí vlastnú surovinovú a ľudskú základňu, zachováva životné prostredie, teda o trvalo udržateľný.

Priority investičných obecných projektov

Projekt	Prioritná oblasť	Priorita číslo
Podpora trvalo udržateľného rozvoja	Informačné aktivity obce	1
Likvidácia tuhého komunálneho odpadu	Ochrana životného prostredia	1
Čistička odpadových vôd	Ochrana životného prostredia	1
Zásobovanie obyvateľov kvalitnou pitnou vodou (záchyt prameňa)	Ochrana životného prostredia	1
Rekonštrukcia zdrojov znečistenia ovzdušia	Ochrana životného prostredia	1
Výmena okien a kotlov v obecných budovách na spaľovanie biomasy, zateplenie	Ochrana životného prostredia	2
Rekonštrukcia obecného úradu	Investície do občianskej infraštr.	3
Kultúrny dom - stavebné úpravy (prístavba)	Investície do občianskej infraštr.	3
Rekonštrukcia miestneho rozhlasu	Investície do občianskej infraštr.	3
Výstavba farského úradu	Investície do občianskej infraštr.	2
Kamerový systém na ochranu obyvateľov a majetku	Investície do občianskej infraštr.	1
Rekonštrukcia miestnych komunikácií a ich odvodnenie	Investície do technickej infraštr.	2

Tabuľka predstavuje definované priority pre jednotlivé investičné projekty. V prvých rokoch bude obec realizovať hlavne investície zamerané na životné prostredie, investície do občianskej infraštruktúry a trvalo udržateľný rozvoj, ktoré sú zásadné pre rozvoj obce a príchod investorov.

- o **Priorita č.1 – najvyššia priorita.** Uvedené investície budú realizované bezpodmienečne, pretože sú najnaliehavejšie a najakútnejšie z hľadiska rozvoja obce. Uvedené investície budú realizované bez ohľadu na to, či obec získa financovanie pre uvedené aktivity zo zdrojov EU.
- o **Priorita č. 2 – stredná priorita.** Uvedené investície budú realizované v prípade, že obec získa prostriedky na realizáciu aktivít z prostriedkov EU. V prípade nezískania uvedených prostriedkov, budú investície odložené do času, pokiaľ nebude zaistené financovanie.
- o **Priorita č.3 – najnižšia priorita.** Prevažne projekty menšieho rozsahu a finančnej náročnosti, ktoré je možné realizovať vlastnými zdrojmi ale nemali by ohroziť aktivity s vyššou prioritou.

Z hľadiska potrieb rozvoja obce je dôležité zabezpečiť aj participáciu súkromných zdrojov na jednotlivých projektoch. Preto obec bude realizovať aktivity pre vytvorenie priaznivého investičného prostredia v obci.

Zabezpečenie realizácie

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR) je potrebné podrobiť každoročnému posúdeniu v obecnom zastupiteľstve a tak aktualizovať plán aktivít na nasledujúci rok.

PHSR je živý dokument, ktorý je potrebné aktualizovať a upravovať podľa akútnych potrieb či možností financovania.

Strategické plánovanie podpory rozvoja obce je charakteristické najmä:

- o orientáciou podpory na dosiahnuté efekty,
- o hierarchickým usporiadaním cieľov,
- o riadením na základe procesov,

- o permanentným monitorovaním a vyhodnocovaním efektov,
- o permanentným učením sa a inováciou,
- o rozvíjaním partnerstiev,
- o zodpovednosťou voči verejnosti,

Na základe poznatkov o efektívnosti a účinnosti vynaložených nákladov sa budú iniciovať inovačné zlepšenia v rámci stanovovania cieľov v obci. Informácie o účinnosti a efektívnosti vynakladaných prostriedkov sú nenahraditeľným zdrojom permanentného rozširovania poznatkov v oblasti podpory rozvoja obce.

5.1. Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

Zabezpečenie realizácie a naplnenia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja bude dosiahnuté koordinovaným a širokospektrálnym pôsobením všetkých zainteresovaných cieľových skupín v obci v kombinácii s využitím schopností a skúseností všetkých zodpovedných osôb. V časti 3.2 je uvedený subjekt zodpovedný za realizáciu každej aktivity. Všetky aktivity sú v pôsobnosti obce. Nakoľko sú tieto aktivity rozsiahle a náročné, je potrebné určiť konkrétne osoby či komisie v orgánoch obce, ktoré budú za tieto aktivity riadiť a koordinovať. V pláne hospodárskeho a sociálneho rozvoja neurčujeme konkrétne mená či posty, nakoľko takéto rozhodnutia je potrebné robiť operatívne. Je však možné rámcovo určiť kompetencie jednotlivých orgánov obce. Štruktúra organizačného zabezpečenia manažmentu programu je závislá od špecifických podmienok obce. Zastupiteľstvo obce je najvyšší orgán na čele so starostom, má politickú a riadiacu zodpovednosť za plnenie celého programu rozvoja obce. Obecné zastupiteľstvo prijíma rozhodnutia o postupe realizácie programu, ustanovuje riadiacu skupinu alebo osobu, ktorá bude poverená riadením procesu, schvaľuje návrhy a projekty rozvoja, dojednáva partnerské vzťahy, hodnotí, schvaľuje výsledky a výstupy programu a zabezpečuje jeho realizáciu a rozhoduje o zmenách.

Zastupiteľstvo spracúva, schvaľuje, riadi a pravidelne vyhodnocuje plnenie programu obce. Realizácia programu je vykonávaná na základe projektov. Na realizácii programu sa budú podieľať odborníci a partneri, nakoľko účinnosť plnenia programu je možné zvýšiť len na základe partnerstiev. Okrem podnikateľskej sféry sú vhodnými partnermi, subjekty so skúsenosťami vo sfére čerpania finančných prostriedkov z fondov EÚ. Implementácia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja je najvhodnejšia prostredníctvom implementačných projektov, ktoré môže obec realizovať sama alebo v spolupráci s externými poradenskými organizáciami. Úlohou implementačného projektu je zaviesť dané opatrenie do praxe a ďalej vykonať potrebné opatrenia, aby sa pokračovalo v práci navrhnutým smerom, alebo priamo zrealizovať opatrenie do jeho úspešného naplnenia cieľov a dosiahnutia programovaného výsledku a stavu.

Organizačné opatrenia špecifikujú nástroje, ktorými bude zabezpečené napĺňanie vytýčených strategických cieľov a zámerov v PHSR a nástroje akým sa strategický dokument dopĺňa a aktualizuje. Je potrebné zabezpečiť inštitucionálne zabezpečenie implementácie konkretizovaných zámerov v jednotlivých oblastiach rozvoja obce. Inštitucionálne hľadisko poskytne informáciu o tom, kto bude realizovať naplnenie vytýčených cieľov a kto ponese zodpovednosť za ich dosiahnutie a splnenie. Zodpovednosť je konkretizovaná v rámci každého jedného plánovaného projektu v obci.

5.2. Monitorovanie a hodnotenie

Monitorovanie plnenia programu rozvoja bude stálym a dlhodobým procesom zameraným na sledovanie kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien pomocou vybraných ukazovateľov, cieľom ktorého bude získavanie informácií o skutočnom plnení opatrení zameraných na zmenu negatívneho vývoja, resp. o potrebe zmeniť ich výber alebo spôsob realizácie.

Stabilizovať zásady procesu monitorovania umožní priebežná i etapovitá kontrola realizácie programu. Nevyhnutnou podmienkou monitoringu je organizačné a metodické zabezpečenie riešenia operatívnych problémov a z nich vyplývajúce zmenové riadenie.

Monitorovanie plnenia programu rozvoja bude obsahovať nasledovné činnosti:

- o každoročné hodnotenie napĺňania cieľov stanovených v PHSR,
- o každoročné spracovanie plánu aktivít na nasledujúce obdobie
- o vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov ako popis stupňa realizovaných cieľov a
- o opatrení,
- o vyhodnotenie dopadov aktivít na občanov dotazníkovou formou a porovnanie
- o s počiatočnými preferenciami občanov pri zostavovaní PHSR.

Uvedené činnosti uskutočnené v procese monitorovania umožnia zhodnotiť postup v realizácii plánovaných úloh. Znamená sledovanie výstupov, financovanie jednotlivých činností, projektov alebo etáp. Monitorovanie sa uskutočňuje prostredníctvom ukazovateľov, ktoré sa vzťahujú na špecifické ciele, objasňujú stav implementácie, výsledkov a dopadov a poukazujú na dosiahnutý vývoj vo vzťahu k finančnému plánu.

Po implementácii bude pracovná skupina plniť aj funkciu monitorovania a hodnotenia. Konkrétne pôjde o sledovanie vývoja, smerovania a zmien vonkajších podmienok v obci, požiadaviek obyvateľov, ako aj požiadavky ďalších cieľových skupín (návštevníkov, investorov a podnikateľov). V procese monitorovania sa zhromažďujú údaje o realizovaných projektoch. Na základy výstupov monitorovania a hodnotenia je potrebné následne uskutočniť aktualizáciu strategických cieľov.

Cieľom monitorovania pracovnými skupinami bude zabezpečiť konzistentné a pravidelné

informácie o realizovaných a ukončených projektoch. Vhodným spôsobom na realizáciu

monitoringu sú kvantitatívne ukazovatele úspešnosti, ktoré dávajú jednoznačnú odpoveď na stupeň alebo mieru naplnenia projektu v danom časovom období. Spôsob práce pracovnej skupiny uskutočňujúcej monitorovanie a hodnotenie vyplynie zo

samotného charakteru projektu.

Zmyslom procesu hodnotenia je sumarizovať výstupy získané monitorovaním projektov na získanie informácií o účinnosti a efektívnosti vynaložených nákladov. Tieto informácie sa transformujú do monitorovacích a hodnotiacich správ, ktoré sa prerokovávajú na zasadnutiach pracovnej skupiny. Proces hodnotenia využíva ako svoje vstupy všetky dáta získavané v procese monitorovania. Výstupom procesu hodnotenia, resp. celého procesu monitorovania a hodnotenia, sú hodnotiace a monitorovacie správy.

Hodnotenie je vykonávané pravidelne za účelom merania efektivity voči cieľom projektov. Vykonáva sa v priebehu realizácie jednotlivých projektov a po ich ukončení. Posudzuje sa hlavne vecná stránka a vzniknuté problémy. Riešenie prioritných problémov sa posudzuje s použitím kritérií voči stanoveným ukazovateľom. Hodnotenie znamená kritické a objektívne overovanie. Plní funkciu spätnej väzby. Hodnotenie sa opiera o monitorovacie činnosti, ktoré mu poskytujú nevyhnutné informácie.

5.3. Harmonogram realizácie

Každá aktivita má v časti 3.2 určený predpokladaný termín realizácie. Dolu uvedené tabuľka sumarizuje harmonogram podľa jednotlivých projektov v rámci prioritných oblastí.

Projekt/Rok	2009	2010	2011	2012	2013
Podpora trvalo udržateľného rozvoja					
Likvidácia tuhého komunálneho odpadu					
Čistička odpadových vôd					
Zásobovanie obyvateľov kvalitnou pitnou vodou					
Rekonštrukcia zdrojov znečistenia ovzdušia					
Výmena okien a kotlov v obecných budovách na spaľovanie biomasy, zateplenie					
Rekonštrukcia obecného úradu					
Kultúrny dom – stavebné úpravy (prístavba)					
Rekonštrukcia miestneho rozhlasu					
Výstavba farského úradu					
Kamerový systém na ochranu obyvateľov a majetku					
Rekonštrukcia miestnych komunikácií a ich odvod.					

Časový harmonogram nie je záväzný a bude priebežne aktualizovaný na základe finančnej situácie a rozpočtu obce.

6. Záver

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja je spracovaný na báze viacerých dokumentov a v súlade s príslušnými zákonnými predpismi. Časť PHSR je zameraná na komplexnú analýzu v oblastiach ako demografia, nezamestnanosť, hospodársku oblasť, sociálnu a technickú infraštruktúru a iné oblasti, ktoré popisujú a analyzujú súčasný stav v obci, ktorý je detailnejšie rozpracovaný v SWOT analýze popisujúcej silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia. PHSR je dôležitým strategickým, systémovým a koncepčným dokumentom pre zabezpečovanie zásadných aktivít rozvoja

v zmysle definovaných cieľov, priorít, opatrení a financovania. Vzhľadom na súčasné postavenie regionálneho rozvoja v rámci Slovenskej republiky, ktorý nevytvára priame nástroje podpory v regiónoch (VÚC), je dokument PHSR účelovo a explicitne zameraný na ciele a priority rozvoja kraja pod. a Národného Strategického referenčného Rámca so zameraním na roky 2007 - 2013. Sleduje sa tým najmä možnosť využívania nástrojov pomoci EÚ, to znamená využitie štrukturálnych fondov a kohézneho fondu. Vykonateľnosť PHSR bude závislá od mnohých faktorov, predovšetkým od schopnosti zainteresovaných subjektov vypracovávať a predkladať príslušným ústredným riadiacim orgánom a ich sprostredkujúcim implementačným agentúram také projekty, ktoré budú konkurencieschopné.

Veľký význam pre realizovanie jednotlivých opatrení a aktivít definovaných v PHSR bude mať úroveň riadenia a koordinácie celého procesu prípravy projektov a ich presadzovania na národnej úrovni. Program je potrebné hodnotiť ako dokument otvorený, ktorý môžu orgány obce priebežne doplňovať a o nové aktivity, respektíve vypúšťať tie opatrenia, ktorých realizácia nie je v možnostiach obce.

Nástrojom pre naplnenie úloh vyplývajúcich z Národného plánu regionálneho rozvoja SR je PHSR ako základný programovací dokument pre uskutočňovanie regionálnej politiky ako aj základný rámec pre budúce projekty, v oblasti znižovania regionálnych disparít. Program zároveň odráža aj nový spôsob spolupráce s EÚ založenej na princípoch partnerstva, otvorenosti, subsidiarity a hospodárskej a sociálnej súdržnosti na úseku regionálneho rozvoja. Hlavnou myšlienkou tohto dokumentu je zlepšovať kvalitu života občanov a sociálnu súdržnosť spoločnosti, najmä vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a tvorbu pracovných príležitostí, presadzovať koncept trvalo udržateľného rozvoja.